

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De actibus humanis - Cod. Ettenheim-Münster 325

Thomas <von Aquin, Heiliger>

[S.l.], [17. Jahrh.]

Disputatio 2da

[urn:nbn:de:bsz:31-131633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-131633)

Disputatio 2da.

De

Voluntario et Involuntario.

Ab ultimo fine actuus hinc transiunt ad ipsos actus hinc, quia tales, ad qd moraliter bonos vel malos. et quoniam de eorum sentia e, ut sint voluntarij, ideo sub hac rae ab initio statim ipsos considerabimus, transibunt postea ad alia, quae cum ipsis connexa sunt.

Articulus. 1mus.

Quid, et quomplex sit Voluntarium, et involuntarium?

S. 1mus

Qua sit definitio Voluntarij et involtarij?

Res. i. Voluntarium e, qd e ab intrinseco cum cognitione finis. haec definitio tradita e a S. Thoma, et comiter ab oibz recepta. 24.

Vade licet quaedam difficultates patiant, rejici tamen debet sed melius applicari, ut bene intelligat.

Sicut itaqz. i. ab intrinseco. per qd intelligit id, ac a voluntate illig, cui aliq voluntarium e: e vero ab illi, aut alia potentia co.

gnoscitiva quacumqz, sola e Voluntas ob speciale suu tendendi modu, quoad obtin transit, proprie et stricte dicit, removere ab intrinseco.

De Voluntario et Involuntario.

cum e contra reliqua potentia cognoscitiva videantur potius moveri ab objectis, quam unquam recipiunt. Unde origenes dicit illud arlis lib. 3. de aa, q. 1. Illigere fit pati. Hoc de caa n. solum motu gravius deorsum n. e voluntariis capiti v. g. sed neq. act. nostri Illig. si nec mediate nec immediate dependant a voluntate, sunt voluntarij, ubi em. neq. actioes brutorum; q. em. ha. a. Volunte n. proveniunt, ut pote qua carent bruta.

25. Sicily. 2. cum cognitioe finis. Et q. em. n. qualicunq. sed tali, ut ab ea ad actioes voluntarias dirigat. Voluntas, atq. ideo em. ut n. solum apprehendat finem more brutorum materialiter tm, sed em. ut cognoscat rasonem finis, et proportioem actus, qui ordinat. ad ipsum finem. Haec de caa iterum actioes brutorum n. sunt illis voluntariae, licet fiant cum aliqua imperfecta cognitione finis, hoc e. cum apprehensione finis, q. n. habent cognitioem finis perfectam, seu talem, qua cognoscant rasonem finis, et proportioem actus ad finem. hinc operatioes brutorum spontaneae potius dicuntur, quam voluntariae: Illigendo per spontaneam, q. procedit ab appetitu naturali vel irrationali

8

Disputatio. 2. Articulus 2. S. 4.

Legis h^{ic} n^{on} n^{on} n^{on} tunc ad avertendū
malū cōne majus. si n^{on} teneris jejunare
cum periculo vita, aut die festo audire
Sacru^m. e^o contra^o vero si quis se cogere
vellet ad comedēdū carnis die Veneris in con-
templū religiōis, tunc deberes abstinere,
q^{ui} contemptū religiōis ē intrinsicē malū.
Propter bonū cōne quoq^{ue} tenet miles
cum periculo vita manere in statioe,
et parochy tempore festis administrare
Sacramta.

Quares. 6. utru^m malū gravis subinde
em excuset ab observacōe præceptū
dnorū, aut naturalū. R. affirmatū.
et q^{ui} tunc, q^{ui}do ea præcepta n^{on} s^{unt} de
rebus intrinsicē malis, nec in o^{mni} casu
volunt obligare. utru^m am^{en} hic
et nunc talia s^{unt}, ex alijs h^{ic} h^{ic}
tractatib^{us} desumi debet. si nemo te,
net^{us} integrē q^{ui}fitari cum periculo vita
aut infamia.

57.

Articulus. 3^{tu}s.

An,
et quomodo ignorantia causet
involuntarium?

De Voluntario et Voluntario.

§. I. mus.

Quid, et quotuplex sit ignorantia?

58. Ignorantia est carentia cognitionis debite. precipua illig^{is} divisio est in vincibilem et invincibilem. Vincibilis est, quod viri-
tuis vincere poterat, et debebat, et in
mente omⁿ veniebat dubitare, nec studuisti
fligere, et hoc fit est culpabilis, facitque
actio voluntaria, et non excusat a p^{ro}.
59. Invincibilis est, quod ignorans nullo modo
vincere poterat ex defectu medi^orum, vel
falte non debebat hic et nunc illa vincere,
eo quod non advertat ad obligacoem aliqua hujus
modi medi^orum nunc utendi. hoc non facit
actio voluntaria agentis, et ideo eius fit
excusat a p^{ro}. Hae de ca^o, qui die
Veneris carnes comedit, immemor pra^ocepti
C^oeliastici non peccat: uti omⁿ, qui una aut
altera hora in breviario omittit, nil
cogitans de ys eo die.
60. Alia divisio ignorantia tradit D. Thom:
i. 2. q. 6. a. 3. videlicet in antecedente, con-
sequente, et concomitante. Antecedens est,
qua invincibiliter inducitur aliquis operari ita,

Disputatio. II. Articulus. D. S. i.

ut sine ea non operaretur, talis habet venator
occidens hanc, invincibiliter putans, eum esse
feram. De hac tenet consuetudo Belgarum et
certa sententia, eam casum voluntarium
simpliciter secundum rationem cognitam in opere,
rationem, non voluntarium autem secundum rationem
sive circumspiciam ignoratam, ut patet in dato
casu, in quo occisio est Venatori Volunta-
ria secundum rationem cognitam: non est autem ipsi
Voluntaria, immo plerumque involuntaria
secundum rationem homicidii.

Consequens est, quae vinci potuit, et
victa fuisset, si debita diligentia ad-
hibuisset voluntas, hinc et vincibilis
est, et directe aut saltem indirecte vo-
luntaria: directe quidem voluntaria est, dum
quis de industria non inquiris veritate, ut
securus peccare possit, et hoc ab alijs vo-
luntate affectata, indirecte vero, quod
aliquis praesens omittit diligentiam vin-
cenda ignorantia, quae potuisset et de-
buisse adhibere. De hac tenet
iterum consuetudo et certa, quod ignorantia
quae casum voluntarium simpliciter secundum
rationem cognitam in operatione et sine em

69.

ario.
naria!
debita.
incubili et
quod virg
et in
admitti
abilis, fidei,
sal à p.
ullo vero
dorum, vel
de vincere
quod hujus
a ipa fuit
de cu f
a qui de
r praesent
qui unum
mittit, ut
dit D. Hon
dant, con
precedens è
is operat

De Voluntario et Involuntario.

secundum rationem aut circumstantiam culpabiliter ignorata. Unde dum quis studio non inquirat, an hodie sit dies abstinentiae à carne, ut possit securius comedere carnes, licet advertat se debere inquirere, haec carnis comestio est ipsi voluntaria secundum rationem comestiois carnis, et solum secundum rationem ovis laevis praeccepti vincibiliter ignorata. haec ignorata potest subinde esse crassa, subinde vero esse levis.

62. Concomitans est, quod operans ita constitutus est, ut secundum se hanc operaretur. tale habet, qui casu occidit inimicum, putans invincibiliter eum esse feras, ita tamen constitutus est, ut tamen eum occideret, si sciret eum esse inimicum. De hac ignorata tenet iterum comitans et certa, per eam nec proprie fieri actio voluntaria, nec esse positive involuntaria, sed tamen involuntaria negative, seu non voluntaria. Haec patet ex dato exemplo, in quo occisio inimici facta est ex errore invincibili non est voluntaria occidendi, quia nil est volitum, nisi cognitum: non est tamen positive involuntaria ipsi, quia non est contra inclinationem illius, ut pote qui inimicum occidisset eum ut cognitum. Interim tamen est non voluntaria, seu involuntaria negative, quia non est ab intentione cum cognitione finis. Haec ignorata excusat quodammodo accidentem à peccato, quod

Disputatio. 2. Articulus. 3. S. i. et. 2.

praconcepta voluntas nullo modo est causa huius
homicidij, sed factus est hoc casus tunc: si excusat
tunc hic et nunc malum homicidij ab omni peccato ante,
cedenter commissis et habitualiter permanente
ob malum voluntatem antea conceptam.

Ad ignorantiam potest enim reduci inconsiderantia,
qua est omisio investigatio tanta, quantum
hoc cauti solent adhibere. haec toties est
inculpabilis, quoties invincibiliter ignorat
obligatio exactioris attentionis ad rem et circum-
stantias negotij tractandi: Culpabilis
vero est, si cognoscatur et nilominus negligatur
debita attentio.

S. 2. us.

Ad duntaxat aliqua quasita.

Quaeritur. i. quod censendum sit de ignorantia gentile,
qua putans se obsequium prestare Deo, vocat
pro Deo ipsi largiretur victoria, primum hominem, qui
domum redeunti occurrerit, se se immolaturum
Deo, atque ideo postea unicum suum filium ex omnibus
primis ad excipiendum cum gaudio patris, occurren-
tem sibi sacrificavit. R. si votum
hoc factum sit ex ignorantia invincibili, ut
merito credi potest, et S. patres communiter
docent, tunc cum excusari a peccato. Interim
tamen, ut bene examinet Cornelius a Lapide, ex

11

63.

67.

De Voluntario et Involuntario.

coniori sententia' Volu' hoc fuit male et
iniq' susceptu', et longe majori imprudentia
speciosi datu'. Permissu' hoc Deus, ut
filia hac sit figura Christi, pro populo
suo imolati.

65. Queres. 2. quoru' reru' aliquis censeri potest
habere ignoranciam invincibilem? R. earu'
autu' quaru' nec serupulu', nec dubitatio tibi
occurrit; q' hoc e' prima ratio veritatis in
vestigandi. ita Azor, Bonnacini: et alij.

Ex quo fit, potest te ignorare plura, qua iure
Ceciliasticis, Dno et naturali prohibentur, ut Ecclie
probat Salas, et Gorna. Dubitatio autem
suborta n' e' facile concedendum te la-
porare ignoranciam invincibilem. nam imprimis
debes adhibere diligentiam investigandi veri-
tatis, alias ignoranciam affectatam. Illa autem facta
si veritas n' agnoscat, invincibilis ignoranciam
censetur.

66. Queres. 3. an ignoranciam vincibilem minuat
culpam? R. affirmative, dummodo n'
sit affectata: hoc e' equivocata scientia.
Ratio assertiois e', q' Diminuit Voluntarium
minus e' Voluntaria transgressio precepti e' ex
ignoranciam, qual' ex scientia. Adde, ignoranciam
vincibilem n' affectatam, licet minuat culpam,

Disputatio . 2 . Articulus . 3 . § . 2 .

si tñ minuire illud notabiliter, ita ut ex mortali fiat veniale. Unde si ignoras sit mortaliter peccaminosa, erit em pñum inde exortus tale. Ita Suar. in 3ta par. 1. Diff. 82. Sect. 3.

Quores. 4. an scienter peccans, sed pñam in vincibiliter ignorans jure Ecclesiastico annexam incurrat pñam. R. cum n incurrere pñam illam. Ita Balanus et alij.

67.

Unde resolves. i. illud, qui carnaliter peccat cum confanguinea in gradu prohibito, et scit, accessus hunc esse formaliter prohibitus, interim tñ ignorat, illud esse prohibitus sub tali pena, qua privat jure petendi debitum, n incurrere hanc pñam, adeoq nec dispensare indigere, nec debere remitti propterea ad aliud confessarium.

Ita rursus Balanus, Sanch. Diana et alij.

Quo est, q pñam novo jure Ecclesiastico statuta n incurrunt ab ignorante illas in vincibiliter, ut pote que lata sunt in consumaces, q maxime verum est, et conitar em ab alijs concedit, si ista pñam sint extra ordinaria, et eas reus debeat in se ipso expugnare, ut fit in dato casu.

Hac ipa de ead resolves. 2. Censuras

ario.
male et
ingrudentia
Deus, ut
pro populo
sperari poss
De carit
libitio hñ
veritatis in
et alij
ra, quajue
f, ut lali
bitatio in
m. te la
ignitiam
ignat veni
illa an pñe
ij ignora
minuat
unmodo
licentia.
Lundariu
accepti e
do, ignora
at culpa

De Voluntario et Involuntario.

Ecclesiasticas excommunicationis, suspensionis ac
interdicti, ac em irregularitatis pena,
lis n̄ contrahi ab ignorantibus. ut docent
auctores apud C. Burchhaber Cent. 3. cap. 8.
Resolves. 3. illud, qui committit peccatum refer-
vatum, invincibiliter ignorans reservatorem, n̄
incurrere reservatorem, adeoque a quavis pa-
na absolvi potest et debere. Ita Nav.
Josephus de Januario et alij multi.

Quo est, q̄ se statutum reservatorem est pena,
C. 1. q̄ n̄ incurrit, si invincibiliter ignorat.
Deinde pena Ecclesiastica n̄ ferunt, nisi
q̄do alia via corrigi n̄ potest delinquens. ut
Colligitur ex Trid. sess. 25. cap. 3. de refor-
m. quousq̄ corrigi delinquens voluit per mo-
nitorem pena aut censura, n̄ debet affici
pena aut censura.

Q. 8. Quaesit. 4. An ad incurrendam penam suffi-
ciat ignorantia qualibet mortaliter culpa-
bilis? R. hoc unice sumi debere
ex intentione legis. Unde si lex ad in-
currendam penam petat scientiam, n̄ incurritur
pena ab ignorante illa, ignorantia em mor-
taliter culpabilis, sed requiritur scientia, vel
ignorantia affectata, qua scientia equiparatur, peccatum
vero tunc imputatur. Quod si lex utatur verbis

Disputatio. 2. Articulus. 3. §. 2.

simplicitatibus, et absolute dicat, qui in hoc deliquerit, tali pena puniatur, tunc putat Sanchez; lib. 9. de matrim: disp: 32. requiri ignoratam crassam et supinam, quod enim verum esse putat Castropalao in censuris et irregularitate. In alijs autem penis putat quamvis ignoratam vincibilem mortaliter peccata, minora sufficere ad incurrendam penam, his talis penis exceptis de non petendo debito ob copulam cum consanguineis sui conjugis habitam: item de collato absque necessitate baptismi, aut levato filio conjugis ex sacro fonte: in his est casibus nefas requiritur scia aut ignorata affectata, ut habet in capit: 1. de eo, qui cognovit consanguineam: ubi expresse additur tamen scienter: si quis scienter fornicatus fuerit cum filiastra sua, neque a matre debitum petere, neque filiam pro unquam habere oportet. Adde ignoratam vincibilem leviter culpabilem in omni sententia excusare a censuris vel penis; secundum exemplum a peccato mortali, quod supponitur ad hoc, ut quis penam Ecclesiasticam incurrat.

Articulus 4tus.

An et quando concupiscentia causet Involuntarium?

luntario.
 fion ac
 atis pena
 ut docent
 Cent. 3. capite
 tui refer
 rorum,
 onovis pa
 fta hui.
 alti.
 ois e pena
 lites ignora
 uas, nisi
 ignora, ut
 S. de refer
 dit per
 del apri
 pena pff.
 ler culpa.
 ni debere
 ley ad in
 n incurry
 e in mor.
 cia, vel
 parat, pff
 verbis

S.imus.

Statuitur nostra conclusio.

69.

Per concupiscentia intelligitur passio quedam et inclinatio appetitus sensitivi, in certa quedam objecta, sui deinde hoc sunt moraliter mala, siue bona et honesta.

Dividitur Concupiscentia in Antecedentem et consequentem: Antecedens est, qua anteceden-ter ad oem actum voluntatis exurgens allicitur vo-luntatem ad actum bonum vel malum. talis est, si in se naturaliter exurgat appetitus cibi, qui deinde te allicitur ad violandum ieiunium.

Consequens Concupiscentia est, qua voluntatis arbitrio excitatur post actum et consensum voluntatis, ut ad promptiorem operacionem infer-viat. talis est, si aliquis in se ipso excites ma-gnam misericordiam affectum, quo allicitur ad succurrendum pauperi. De his

70.

Dico. 5. Concupiscentia Antecedens non facit idem actum involuntarium, ad quem impellitur, nisi, nisi tamen ejus voluntarium, seu libertatem, et consequenter eum virtutibus meritis, aut culpa reatum; imo interdum non tollit. Conclusio tres habet partes. Quae prima partis est, quod actus impellente concupiscentia antecedente factus provenit tamen a voluntate cum cognoscere finis. Quod est voluntarius, et idem longe magis, quam

si fieret in impellente concupiscentia: haec
est voluntas magis alicui, ut longe feruentis
velit. Patet hoc in eo, qui ex ira et vindicta
vult alterius occisionem.

Quo rōe partis est, quod concupiscentia in
pedit advertentia rōis, facitque, ut voluntas
in retu quodam abripiat ad volendam occisionem
inimici v. g. minusque penderet rōis partis,
contra. haec de cāa leviora iudicantur, ita
qua ex aliqua passione fiunt, quamquam solent
ex malitia: et iuramenta vel vota facta
ex aliqua passione predominante, facilius re-
capantur, quod non consentit ita libera.

71.

Quo rōe partis est, quod in vehementissima
quodam passione subinde fieri potest, ut scilicet
adeo perturbetur, ut voluntati non proponat
rōes in utraque parte. Sed tamen illius, ad quam
passio eam inclinat, atque ideo concupiscentia
subinde omni solere potest voluntarium, si hoc
accipiat pro libero: fieri est subinde potest, ut
ex concupiscentia aliqui fiant similes amentibus.

72.

Dico. 5. Concupiscentia consequens non minuit,
sed potius auget voluntarium, et consequenter
in morale malitia seu bonitate actionis.

73.

Quo huius patet ex dato antea exemplo:
si quis est in se ipso post consensum elicitum
voluntatis excitet affectum misericordiae, ut
affectus in pauperes inde exurgat, tunc utique
magis per hoc voluntarium est actus misericordiae.

vario.
sio.
ad ad iud.
medan affe
ta, sine bon
cedentem et
a antecede
as alicuius
tatis est sic
qui dicitur
voluntatis
confess
ad iud.
excitet na
iaty ad iud.
eas in fuit
ingredit, ni
liberitate, et
aut casu
conclusio
partis est, quod
cedente fact
iudic fuit
magis, quam

S. 20us.

Adiunguntur quaedam quasita.

74. Quares. 1. utrum illa, qua blanditijs et amarijs verbis extorta sunt, obnoxia sint restitutioni?
R. negative. Quod est, quod antecedens illa blanditiarum concupiscentia non facit actum involuntarium in donante, quamvis minuat libertatem.
hac de causa infert Sanchez valere testamentum, quod vir inductus blanditijs uxoris in ipsius favore confecit.
75. Quares. 2. cum concupiscentia antecedens minuat libertatem, an etiam minuat peccatum?
R. affirmative. Quod est, quod gravitas peccati ceteris paribus desumitur a majori libertate: hinc licet concupiscentia augeat voluntarium, minus tamen grave est ceteris paribus, quod major est concupiscentia.
76. Quares. 3. quod censendum sit de actibus Verbum, tum, quos elicerunt homines sancti e.g. Beatisima Virgo et alij, dum summa cum facultate et suavitate actus bonos, elicerunt, an illi scilicet fuerint propter piam affectioem minus liberi, ac consequenter minus boni et meritorij?
R. licet illi fuerint subinde ob data causa minus liberi, poterunt tamen ex alio capite magis esse boni moraliter et meritorij, scilicet propter duritiam et intensioem actus, propter clariorum et

Disputatio 2. et 3. Articulus. i. S. i.

perfectiores cognoscit, propter gradus perfectos
actuales. ☉

Hac ipsa de causa licet major difficultas in bona
operacione augeat meritum, n̄ tñ sequitur, q̄ similis 77.
actus ab alio hoc fine difficultate factus n̄
possit esse magis meritorius. Hinc dixi prius
in r̄do quaesito: ceteris paribus, gravitate pec-
cati desumpti à majori libertate, n̄ an̄ absolute
et unice. Ad B. Virginē q̄ atinet,
licet illa ordinariē cum summa affectivā et
gravitate operata sit, ejus tñ actiois fuerunt
perfectissima, et sumē meritoria r̄dōe luminis
interni perfectissimi, cognitionis clarissima,
intensionis maxima. ☉

Disputatio 3tia.

De Regula moralitatis seu actuum
humanorum.

Articulus 1mus.

Quid procedere debeat actum mora-
lem à voluntate eliciendum?

S. 1MUS.

Aligua presupponuntur de duplici
honestate et regula honestatis;
ubi etiam de conscientia.

Presupponendum ē. i. aliā se moralitatis actus, 78.
seu honestatis objectiva, aliā vero formale,
per objectiva nil aliud eligit, quā bonitas
quadam, quā objectus à parte rei habet vel ex
se vel ex adjunctis circumstantijs.